

Országos szakmai ajánlások a tanítóképzés számára
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM MŰVELTSÉGTERÜLET

BEVEZETÉS

A köznevelési környezet változásainak hatása a műveltségterület oktatására

Az utóbbi években jelentősen megváltozott a köznevelési környezet. A jogi szabályozás közvetlenül, a pedagógus életpályamodell és a minősítési rendszer bevezetése közvetett módon hatással van – és lesz is – a közoktatás egészére. A javuló bérkilátások vonzóbbá tehetik a pedagógus pályát, ám ez korántsem biztos, hiszen más foglalkoztatási ágazatokban, a verseny szférában továbbra is nagyobbak az elérhető jövedelmek, a pedagógusok munkaterhei pedig jócskán megnövekedtek a korábbi évekhez képest.

Az új köznevelési törvény kötelezővé tette a 6 éves korban való iskolakezdést, így még nagyobb számban kerülnek az első osztályba olyan gyermekek, akik még nem érettek az intézményes oktatásban való részvételre. Az óvoda és az iskola közti átmenet korábban sem volt problémamentes. Részben azért, mert az óvodai és az iskolai hétköznapi tevékenység- és szabályrendszere, valamint az óvodapedagógusok és a tanítók elvárásai és módszerei között jelentős eltérések vannak. Másrészt a tanítók jó ideje azt tapasztalják, hogy folyamatosan nő a gyermekcsoportok heterogenitása: olykor szélsőséges különbségek tapasztalhatók a kisdíjakok fejlettségében, és nem csak a kommunikációs kompetenciájukat illetően. Egyre nagyobb azoknak a gyermekeknek az aránya, akik olyan rész képesség-elmaradással vagy -zavarral küzdenek, ami megnehezíti számukra az olvasás és az írás elsajátítását.

A kötelező óvodáztatás üdvözlendő fejlemény, ám a hátrányos helyzetű gyermekek számának növekedése így is sok olyan feladatot ró a tanítóra, amelyek a családon belüli szocializáció során el nem sajátított készségek, képességek és attitűdök kialakítását, fejlesztését szolgálják.

Az új kerettanterv tovább csökkentette az alsó tagozaton a Magyar nyelv és irodalom tantárgy minimálisan kötelező óraszámát: heti 7, 7, 6, 6 órára. Ezzel romlottak a készségképzés és a kompetenciafejlesztés esélyei, pedig a jövő nemzedékei számára is nélkülözhetetlen lesz az olvasás és írás eszközi használata. Ehhez pedig csak szisztematikus és időigényes folyamat eredményeképpen lehet a diákokat eljuttatni, mégpedig az iskolában. (Bár a rendszerszintű szövegértés-vizsgálatok azt mutatják, hogy az alsó tagozat végén mért eredmények a legjobbak a közoktatás teljes vertikumában, mégsem lehetünk elégedettek. A magasabb évfolyamok gyengébb eredményeinek hátterében ott vannak a bizonytalan, elégtelen alapok mind az olvasástechnika, mind az olvasásértés terén.) Az olvasás-írás tanítására, fejlesztésére fordítható idő csökkenése fokozott veszélyt jelent a rövidesen iskolába lépő alfa generáció számára, hiszen sokuknak a digitális eszközök használata alapélmény; sokkal vonzóbb lehetőség a szabadidő eltöltésére, mint pl. a könyvolvasás. Az iskola tehát kevésbé számíthat a tanítási időn kívül “önkéntes” gyakorlásra.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az egész napos iskola bevezetése elvileg pozitív fejleménynek tekinthető, különösen a hátrányos helyzetű gyermekek tanítására-nevelésére nézve (korrepetálás, szabadidő strukturálása stb.). Ám megfelelő személyi feltételek híján (beleértve a fejlesztőpedagógusokat vagy fejlesztő- pedagógusi kompetenciákat) ez a potenciál kihasználatlanul maradhat.

Az államosított tankönyvkiadás új problémákat vet fel. Korábban kétségtelenül már-már zavarba ejtő túlkínálat volt a tankönyvpiacra – gondoljunk pl. az elsős ábécés- és olvasókönyvekre –, ám ennek nem várt mértékű, radikális korlátozása minden bizonnyal értékvesztéssel jár. Közkedvelt és egyre népszerűbbé váló tankönyvcsaládok tűnnek el egy csapásra a süllyesztőben, jóllehet pedagógusok százai-ezrei dolgoztak velük hosszú éveken, esetleg évtizedeken át, eredményesen. Ugyanakkor a két választható alternatíva a tanítók túlnyomó többsége számára új: a Meixner-módszert és tankönyvcsalád sokan nem ismerik, az OFI által kiadott kísérleti taneszközökkel pedig mindenki most ismerkedik meg. Ez is hozzájárulhat a pedagógusok túlterheltségéhez.

A tartós könyvek használata takarékos megoldásnak tűnik, ugyanakkor számos hátrányuk is van. Egyrészt megnehezíti a pozitív érzelmi kötődés kialakulását az első tankönyvekkel kapcsolatban, márpedig az olvasókönyvek esetében ez fölöttébb kívánatos lenne, másrészt ellehetetleníti a szövegmunkát, a különböző jelzések, jelölések használatát a szöveg vizsgálata közben. Ez utóbbi a tanulás tanítása szempontjából különösen kedvezőtlen.

A fiskális szemléletnek köszönhető az is, hogy a csökkenő gyereklétszám ellenére igen magasak az osztálylétszámok. A nem ritkán 30 fős első osztályokban nagyon nehéz a korábban már jelzett negatív tendenciák ellensúlyozása, kompenzálása.

A legújabb elképzelés, a 9 évfolyamos általános iskola még nagyon friss terv, keveset lehet róla sejteni, tudni. Az ideális mindenképpen az lenne, ha az alapozó szakasz, az alsó tagozat hosszabb lenne, több időt biztosítva az alapkészségek és -képeségek gondos felépítésére és fejlesztésére.

A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület oktatásának aktuális trendjei

E trendeket nagymértékben befolyásolják a köznevelési környezetben bekövetkezett és várható változások. Az új Nemzeti alaptanterv és a Kerettanterv a kulcskompetenciák – esetünkben az anyanyelvi kompetencia, azon belül pedig a beszéd és a szövegértő olvasás – hatékony fejlesztését jelöli meg célként.

A Magyar nyelv és irodalom tantárgy tananyagában a legfontosabb újdonság az olvasási stratégiák megjelenése mind az alsó tagozaton, mind az 5–6. osztályban. Itt volt az ideje. A világ más tájain már évtizedekkel korábban lezajlottak azok a kutatások, melyeknek célja a jó olvasók által használt stratégiák feltárására és tanításuk hatékony módszereinek azonosítása volt. Az is kiderült – elsősorban az amerikai – kutatásokkal kapcsolatos publikációk metaanalízise során, hogy az olvasási stratégiák tanítása kedvezően hat a szövegértés fejlődésére. Hazánkban viszont még mindig elég hiányos a szakirodalom ebben a témában. A gyakorló pedagógusok jelentős része a legújabb tantervekben találkozhatott először ezzel a terminussal, így kihívást jelenthet számukra megfelelni az elvárásoknak. A leendő tanítók képzésébe többnyire már beépültek az olvasási stratégiákkal és tanításukkal kapcsolatos ismeretek, de a gyakorlati

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

képzésben való súlyuk még nem tekinthető ideálisnak. (A korábban említett ok(ok) miatt az elméleti órákon kapnak nagyobb szerepet, jelentőséget.)

A módszertant illetően az új tantervek a korszerű diákközpontú eljárások (kooperatív tanulás, projektek stb.) alkalmazását, valamint az egyéni sajátosságokhoz alkalmazkodó, adaptív szemléletű tanítást preferálják. Ennek kapcsán kell megemlítenünk, hogy bizonyos régiókban (pl. a főváros egyes kerületeiben) egyre több nem magyar anyanyelvű kisdíák kezdi meg tanulmányait, ám a tanításukra való felkészítés hiányzik a pedagógusképzésből.

Az új oktatási alapidokumentumok egyre nagyobb szerepet szánnak az IKT-eszközök használatának, a digitális olvasás-írás megalapozásának. Az új tantervekhez új taneszközök (is) készülnek felmenő rendszerben, egy részük megismertetése és kipróbálása a képzés keretei között – a szűkös anyagi feltételek miatt – nem megoldható.

A digitális kultúra terjedése nagy hatással van a legújabb generációk kommunikációjára és tanulására: magával hozta és hozza az olvasási, szövegbefogadási és szövegalkotási szokások jelentős és gyors változását. A tanítóképzésben komoly kihívást jelent, hogy az ún. *alfa* generáció tanítására készülődő digitális bennszülötteket zömmel digitális bevándorlók tanítják. Míg hallgatóink többsége magától értetődő természetességgel használja a különféle infokommunikációs eszközöket, az oktatók egy része mögöttük kullog e tekintetben. Mind a hitelesség, mind az eredményesség érdekében fölöttébb szükség lenne e távolság csökkentésére. A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület oktatásának sikere erősen függ attól, mennyire tud a tanítás módszertana alkalmazkodni a 21. század leendő tanítóinak és kisiskolásainak megváltozott információszerzési, olvasási és tanulási szokásaihoz. A kihívás tehát az, hogyan tudjuk a képzésben bemutatni azokat a módszereket, amelyekkel sikeresen tanítható az alfa generáció a hatékony szóbeli és írásbeli kommunikációra, szövegek megértésére, értelmezésére és alkotására.

Általános jelenség, hogy hallgatóink közül sokak tudása, műveltsége igen hiányos, kommunikációs képességeik színvonala nem kielégítő. Olyan diákok is bejutnak a pedagógusképző intézményekbe, akiknek beszéde nem mintaszerű (pl. beszédhibások), hangos olvasásuk pontatlan, akadozó, a kezdő olvasókéhoz hasonló nyomatókolás és dallamformálás miatt nem elég értelmes és kifejező. Az írás terén gond van mind a szövegalkotással, mind a helyesírással, gyakran a külalakkal is. Ezekre a kihívásokra a képzés tartalmát, szerkezetét illetően is reagálni kell.

A sikeres pedagógusképzést befolyásoló környezeti tényezők

A sikeres pedagógusképzést befolyásoló környezeti tényezők közül gyakran inkább a személyi feltételek problematikusak, mint a tárgyiak. A pedagógus pálya presztízse a társadalomban meglehetősen alacsony, ebből következően a továbbtanulók elitje nem a tanítóképzést választja, leszámítva néhány elhivatott diákot. Jönnek viszont olyanok, akik csak diplomát szeretnének, és úgy vélik, erre szakra könnyű bejutni, s bizonyára könnyű elvégezni is. (Nem az.) A pálya iránt nem érdeklődő hallgatók gyenge motivációja és az elkötelezett, lelkes diákok hiányos felkészültsége, fejletlen tanulási képességei egyaránt gátjai lehetnek a jó teljesítménynek.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A pedagógusképzés színvonalát, minőségét meghatározó faktor az oktatók felkészültsége mind saját szaktudományuk, mind a felnőttoktatás területén. (Ez utóbbi tekintetében jócskán akadnak hiányosságok.) A felsőoktatásban dolgozók anyagi megbecsülése kulcskérdés abban a tekintetben, hogy az egyetemi karrier vonzó legyen a tehetséges fiatalok számára. A tanítóképző intézményekben, ill. karokon magasak a kötelező óraszámok, a levelező képzés miatt péntek délután és szombaton is van tanítás, miközben erős elvárás a tudományos teljesítmény és a pályázati munka is. Némelyik vidéki képzőintézményben kevés a hallgató, az őket tanító – ugyancsak kevés – oktató számára komoly megterhelést jelent, hogy az átlagnál is magasabb az óraszámuk, és nagyon sokféle tárgyat kell tanítaniuk. Mindez túlterheléshez vezet, ami aligha kedvez a minőségi munkának.

Köztudott, hogy a kisebb-nagyobb csoportokban való munkálkodás, a saját élményű tanulás – pl. szemináriumi keretben – hatékonyabb, mint az előadások. Előbbiből kellene tehát jóval több. Ám a jelenlegi helyzet ezzel éppen ellentétes. A pedagógusképzés indokolhatatlan és elfogadhatatlan alulfinanszírozottsága miatt túl sok az előadás, túlságosan nagy létszámúak a szemináriumi csoportok, esetenként 40-50 fő közöttiek, s ez lehetetlenné teszi a műhelymunkát.

Fontos feltétele a sikeres tanítóképzésnek, hogy a legkiválóbb pedagógusok kapcsolódjanak be a hallgatók gyakorlati képzésébe, és hogy jó munkakapcsolat, együttműködés alakuljon ki az oktatók és a gyakorló- vagy külső iskolákban működő tanítók között. Ez utóbbi terén is vannak hiányosságok, ám az első feltétel biztosítása sem problémamentes. Részben az anyagi megbecsülés hiánya miatt egyre nehezebb a külső iskolákban dolgozó elsőrangú szakembereket megnyerni vezetőpedagógusnak. A gyakorlati képzésben régóta részt vállaló tanítók megtartása is veszélybe kerülhet, ha továbbra is alulfinanszírozott marad a felsőoktatás s azon belül a pedagógusképzés. (Elfogadhatatlan megoldás, hogy egyes régiókban a szakvezetők nem kapnak pótlékot, csak órakedvezményt, amit viszont nem tudnak igénybe venni.)

A korszerű műszaki infrastruktúra – elegendő számú számítógép, projektor, interaktív tábla stb. – elengedhetetlen ahhoz, hogy a hallgatók felkészülhessenek a XXI. században folytatandó oktató-nevelő munkára. Hasonlóképpen fontos a könyvtár folyamatos fejlesztése: a kurrens szak- és szépirodalom beszerzése, valamint az új taneszközök elegendő számban való biztosítása.

A pályakezdő tanítókra váró kihívások

Végzős hallgatóink számára kedvező, hogy munkaviszonyuk gyakornoki idővel indul, terhelésük mértékét és határait törvény szabályozza, ráadásul számíthatnak-építhetnek egy tapasztalt kollégájuk, kijelölt mentoruk szakmai támogatására. Ám így is komoly kihívást jelent megfelelni az elvárásoknak: alaposan feltérképezni a gyerekek tudását, képességeit, egyéni sajátosságait, egy-egy osztály közösségi viszonyrendszerét, és mindezek figyelembevételével – a tantervi célok, a célravezető módszertani megoldások és a rendelkezésre álló taneszközök ismeretében – megtervezni, megvalósítani és reflektálni a mindennapi nevelő-oktató munkát.

Sokszor okoz gondot a pályakezdő tanítóknak, hogy kompetens szakemberként elfogadtassák magukat a szülőkkel. Fiatal és kevésbé tapasztalt emberként és nevelőként olyan iskolai konfliktusokkal is találkozhatnak, amelyek jelentős része

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

különböző társadalmi problémák manifesztációja, így megoldásuk is meghaladja az iskolai kereteket és lehetőségeket.

A pályán való előmenetel feltétele portfólió összeállítása. A jelenlegi képzési keretek között erre sok helyen nem kapnak kielégítő elkészítést a hallgatók.

A XXI. századi gyermek- és családkép hatása a műveltségterület oktatására

Napjaink gyermek- és családképe igen összetett. Egyik meghatározó sajátossága, hogy a mai gyerekek beleszületnek a digitális kultúrába: korán felfedezik a környezetükben található elektromos eszközök működési módját, könnyedén kezelik, használják is őket. Inkább játszanak a szüleik mobiljával, mint labdával vagy egyéb „hagyományos” játékkal. Kevesebb időt töltenek a szabadban és kevesebbet mozognak, mint a korábbi generációk.

A család – amely ma többnyire nukleáris család, rosszabb esetben egyszülős – ma is a szocializáció, az enkulturáció elsődleges, kitüntetett jelentőséggel bíró közege. Egyik fontos funkciója a kulturális igény felkeltése, a szabadidő irányítása. E funkció betöltése erősen függ a szülők iskolázottságától és törekvéseitől, szellemi igényeitől, a családon belüli kommunikáció minőségétől, a szokásoktól, tradícióktól.

Gyakran előforduló jelenség, hogy a szülők igyekeznek mindent megvenni, megadni gyermekeiknek, csak éppen a minőségi együttlét kevés. Nincs idő kirándulásra, közös játékokra, beszélgetésre, esti mesélésre. A reprezentatív szövegértés-vizsgálatok háttéradatainak elemzése szerint komoly előnnyel kezdik az iskolát azok a kisgyermek, akiknek a szülei rendszeresen meséltek-mesélnek. Ugyanakkor számos kutatásból tudjuk, hogy a kívánatosnál sokkal kevesebben vannak ebben a szerencsés helyzetben. A mai fiatal szülők egyfajta információs túlterheltségben, gyakran „multitasking üzemmódban” élik a mindennapjaikat. A gyerek számára az a minta, hogy miközben az anyuka vacsorát készít, telefonál vagy fél szemmel sorozatot néz, esetleg még a gyereket is „neveli”.

Az elektronikus média korai használata is rejt veszélyeket: a valóságban szerzett tapasztalatok háttérbe szoríthatnak – nem véletlenül nevezik e jelenséget a szakirodalomban a „valóság elvesztésének” –, ráadásul ezeknek az eszközöknek a kezelése nem igényel olyan finommozgást, mint a hagyományos tevékenységek. Mindez kedvezőtlenül hat a nyelvhasználati készségek és képességek, s általában a sikeres tanulást megalapozó részképességek fejlődésére, valamint a tanulási motivációra.

A szegény családokban mások a problémák: az idő értéke esetleges, többnyire strukturálatlanul telik, esetenként a gyermek elemi szükségletei is kielégítetlenek maradnak, nemcsak a kulturális természetűek. Ahogy nőnek a társadalmi különbségek, úgy növekszik a halmozottan hátrányos helyzetű kisdíjak száma az iskolákban. E gyermekek kedvezőtlen szociokulturális státusza gyakran nyelvi hátrányban és motivációhiányban manifesztálódik. Az új Nemzeti alaptanterv túlméretezett irodalom- és nyelvtananyagja különösen nehéz helyzetet teremt számukra a felső tagozat elején.

Végül még egy fontos észrevétel: a XXI. század gyermekének életvilága, élményanyaga nem, vagy alig jelenik meg a magyar műveltségterület nyomtatott taneszközeiben, elsősorban a kortárs irodalom alulreprezentáltsága okán.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

AJÁNLÁSOK

1. A képzés tantervi hálójának és tartalmának újragondolása

A közoktatás trendjeinek módosulása és új alapidokumentumainak megjelenése szükségessé teszi, hogy a tanítóképzés tantervi hálóját, a kurzuskínálatot, valamint a kurzusok tartalmát is e változásokhoz igazítsuk. A kötelező, kötelezően és szabadon választható tárgyak körét olyan kurzusokkal kell bővíteni, a meglévő kurzusokat pedig olyan tananyagokkal, tevékenységekkel gazdagítani, amelyek révén válaszokat adhatunk a megváltozott társadalmi-oktatási környezet kihívásaira.

1.1. Kurzuskínálat bővítése

- 1.1.1 A részképesség-problémákkal iskolába érkező gyermekek növekvő aránya megkívánja, hogy hallgatóink fejlesztőpedagógiai ismeretekre, fejlesztőpedagógusi kompetenciákra is szert tehessenek tanulmányaik során. A regionális sajátosságokat figyelembe véve további speciális kurzusokra is szükség lehet (pl. Roma nyelv- és népismeret, Diszlexia-diszgráfia stb.)
- 1.1.2 Az egésznapos iskola új lehetőségeket teremt a tanórán kívüli anyanyelvi és irodalmi nevelésre, ezen belül pl. a tehetséggondozásra és a felzárkóztatásra. A keretek és formák, tartalmak és módszerek bemutatására célszerű új kurzust kidolgozni olyan gyakorló pedagógusok bevonásával, akik a tárgy oktatásában is szívesen részt vennének saját jó gyakorlataik ismertetésével.
- 1.1.3 Szükség lenne olyan választható kurzus kidolgozására, amely a nem magyar anyanyelvű kisdíjak tanítására, segítésére készítené fel a leendő tanítókat.
- 1.1.4 Mind a fővárosi, mind a vidéki képzőintézményekbe bekerülnek olyan hallgatók, akiknek egyes nyelvhasználati képességei: beszédük, felolvasásuk, szövegértésük, helyesírásuk, írásbeli szövegalkotásuk kívánnivalót hagy maga után. Számukra lehetőséget kell teremteni arra, hogy szabadon választható kurzusok keretében fejlesszék anyanyelvi képességeiket (pl. Szövegértési gyakorlatok, Kreatív írás stb.) A leendő pedagógusok beszédmintája, beszédkultúrája kulcsfontosságú majdani munkájuk hatékonysága szempontjából. A beszédhibák kiküszöbölése, javítása érdekében a logopédiai segítség folyamatosan biztosítandó.
- 1.1.5 Egyes régiókban növelni szükséges az anyanyelvi tantárgy-pedagógia óraszámát, azon belül a szemináriumok arányát.

1.2 A meglévő kurzusok tartalmának módosítása

- 1.2.1 A korábbi beiskolázás kompenzálásaként nagyobb szerepet kell kapniuk az anyanyelvi módszertani képzésben a játékoknak, a drámapedagógiának, a gyermekeket alkotásra készítető, élményközpontú

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

tanítási eljárásoknak.

- 1.2.2 A gyermekek közti – tudás- és fejlődésbeli – különbségekre a releváns válasz az adaptív szemléletű tanítás, melynek szempontjait és módszertani megoldásait a kötelező kurzusok keretében kell megismertetni.
- 1.2.3 A tantárgy-pedagógia oktatásában kiemelt fontosságú területként kezelendő a nyelvi hátrány kompenzálása, valamint a szövegértő olvasás megalapozása és fejlesztése. Ez utóbbi kapcsán hangsúlyt kell kapjon a megbízható, stabil olvasástechnika felépítésének folyamata, valamint az olvasási stratégiák tanítása.
- 1.2.4 A könyvolvasás rohamos térvesztésének korában kitüntetetten fontos feladat a gyermekek elkötelezett olvasóvá nevelése. Változatos szöveg-feldolgozási eljárásokat és technikákat kell megismertetni hallgatóinkkal, amelyek segítségével lehetővé tehetik majdani kis tanítványaik számára a szépirodalmi művekkel való élményszerű találkozást és foglalkozást. A művészi szövegek esztétikai értékeire, poétikai hatáselemeire is tekintettel lévő jelentésteremtés folyamatai mással nem helyettesíthető alkalmak az irodalomolvasás intrinzik motivációjának megteremtésére, erősítésére.
- 1.2.5 A hallgatók műveltségének gazdagítása, ízlésük, esztétikai fogékonyságuk formálása érdekében nagyobb súlyt kell helyezni a kortárs magyar irodalom bemutatására a Kortárs irodalom és a Gyermekirodalom tárgyakban. Szabadon választható kurzusokat is célszerű kidolgozni e cél érdekében. (Az ELTÉ-n két új kurzus indult a közelmúltban: a Kortárs gyermekirodalom közvetítése, valamint A mesék világa – hallgatói kutatóműhely; ez utóbbi a hallgatók kezdeményezésére.)
- 1.2.6 Elengedhetetlen feladatunk az új generációs tankönyvek megismertetése hallgatóinkkal. A tankönyvpiac és a tankönyvválaszték radikális szűkítése azonban nem vezethet “szellemi betanított munkások” képzéséhez: az anyanyelvi tantárgy-pedagógia oktatása nem korlátozódhat arra, hogy az aktuálisan érvényes taneszközök használatára készítsen fel. Fontos, hogy a leendő tanítók megismerjék a korábbi – főként a közelmúltbeli – anyanyelv- és irodalomtanítási, ezen belül a különböző olvasás- és írástanítási koncepciókat, a hozzájuk kapcsolódó bevált módszertani megoldásokat (pl. zsolnais fogalmazástanítás, az írás-olvasás tanítása a Waldorf-pedagógiában). Ez a tudás, ill. tájékozottság elősegíti, hogy hallgatóink nyitottak legyenek új meglátásokra és elgondolásokra; a gyakorlatban felmerülő problémákkal kapcsolatosan kreatív, innovatív megoldások, saját utak keresésére ösztönzi őket, az értelmiségihez méltó hozzáállására. Mindemellett megalapozza a rendelkezésre álló taneszközök közti tudatos és felelős választást is.

2. Az oktatás módszereinek korszerűsítése

Az oktatás módszereinek összhangba kell kerülnie a közoktatásba és a pedagógusképzésbe belépő újabb generációk sajátosságaival, szükségleteivel.

- 2.1 Az oktatásban olyan metodikát célszerű alkalmazni, amely a hallgatók majdani gyakorlatában felhasználható. Az előadásokat

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

illetően figyelembe kell venni, hogy a net-generáció erősen fogékony a vizualításra, előnyösebb számukra a képileg is jól szervezett, blokkokba rendezett információ. A szemináriumokon a saját élményű társas tanulási formák, kreativitásra építő, alkotó jellegű feladatok dominanciája kívánatos.

- 2.2 Nagyobb szerepet kell kapniuk az IKT-eszközöknek az anyanyelvi tantárgy-pedagógiai képzésben. A korszerűség és a hitelesség megköveteli, hogy a tárgy oktatói maguk is rutinszerűen alkalmazzák munkájukban őket. Ennek számos hozadéka volna. Az infokommunikációs technológia alkalmazása segítheti az interdiszciplináris szemlélet érvényesítését, valamint az adaptív, személyre szabott oktatást; élvezetesebbé, változatosabbá teheti a tanulást, szórakoztatóvá a rutinok – időigényes – kiépítését, a képességek fejlesztését, ezáltal is gazdagítva és megerősítve a tanulás motivációs bázisát.
- 2.3 A gyakorló pedagógusok minősítésében nagy súlya van a portfóliónak és a reflektálásnak; az anyanyelvi módszertani képzés során biztosítani kell e területeken is a tapasztalatszerzést.

3. Jobb munkafeltételek megteremtése

A minőségi munkavégzés érdekében csökkenteni kellene az oktatók jelenlegi terhelését, az óraszámokat és a csoportok létszámát. Elodázhatatlan a felsőoktatási bérek rendezése.

4. A tanítóképző intézmények közötti együttműködés javítása

- 4.1 Célszerű a képzés tantervi hálójának és tartalmának a jelenleginél nagyobb összehangolása. Nem csak az átjárhatóság érdekében van erre szükség. Az oktatás alapdokumentumainak – tantervek, kurzusleírások, tematikák, szakirodalom – kölcsönös megismerése és az egyeztetés folyamatai lehetőséget teremtenek az egymástól való tanulásra is.
- 4.2 A tantervi célokat, kimeneti követelményeket közösen kellene újragondolni a tanító kompetenciaprofiljának kidolgozásával kapcsolatos kutatás eredményeinek ismeretében.
- 4.3 Több lehetőséget kell teremteni az azonos tantárgyakat tanító, hasonló területen kutató oktatók számára, hogy bemutassák munkásságukat, megosszák jó gyakorlataikat, kutatási eredményeiket. Az ÓTE Magyar Nyelvi és Irodalmi Tagozatát újra kellene éleszteni, azon belül szakmai műhelyeket, munkacsoportokat létrehozni, rendszeresen találkozókat szervezni.
- 4.4 A különböző kutatási projektekre célszerű volna több tanítóképző intézménynek közösen, konzorciumban pályázni, adott esetben közoktatási intézmények – nem csak gyakorlóiskolák – bevonásával.

Összegzés

A pedagógusképzés gyakorlatorientált – a XXI. század kihívásaira érvényes válaszokat kereső és adó – megújítására van szükség, amelynek keretében a

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

hallgatók szert tehetnek a hatékony anyanyelvi és irodalmi nevelés megvalósításához szükséges szakmai kompetenciákra, a megváltozott társadalmi és kulturális körülmények között is érvényes és releváns elméleti és módszertani tudásra. E célból szükség van a jelenlegi tantervek felülvizsgálatára, a kurzuskínálat bővítésére, ill. a kurzusok tartalmának rugalmas alakítására.

Fontos feladat a képzés során a leendő pedagógusok felkészítése az önálló tájékozódásra, az új koncepciók és taneszközök megismerésére, valamint a tudatos, felelős választásra. Az élethosszig tartó tanulás igényének felkeltése révén arra kell ösztönöznünk hallgatóinkat, hogy gyakorló szakemberként is próbálják meg figyelemmel kísérni, követni a nyelv- és az irodalomtudomány fejlődését, igyekezzenek megismerni a kortárs irodalom – ezen belül a gyermekirodalom – gazdag kínálatát, magyar és külföldi szerzők értékes műveit.

A pedagógusképzés színvonalának emelése érdekében szükség van a tanítóképzők tanterveinek, oktató- és kutatómunkájának jobb összehangolására, az intézmények szorosabb együttműködésére.

Tóth Beatrix
 mestertanár
 ELTE TÓK

1. sz. melléklet: A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület oktatóinak létszáma a tanítóképző intézményekben

Intézmény neve, székhelye	Főállású oktatók létszáma	Minősített oktatók létszáma
Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác	n. a.	n. a.
Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet, Debrecen	3	1
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest	10	7
Eötvös József Főiskola, Baja	5	4

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Esterházy Károly Főiskola Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar, Sárospatak	5	1
Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Kar, Szarvas	4	2
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Kaposvár	8	7
Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar, Nagykőrös	1	1
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar, Kecskemét	4	2
Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr	3	1
Nyugat-magyarországi Egyetem Művészeti, Nevelés- és Sporttudományi Kar, Szombathely	7	7
Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza	5	4
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Tanárképző Központ, Esztergom	4	4
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar, Szekszárd	4	3
Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar, Jászberény	5	3
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged	5	3

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE